

Napút-füzetek

17.

Valerij Brjusov: Ucsenyik Orfeja

(Orfeusz tanítványa — Orpheus tanítványa — Orpheusz tanítványa —
Orfeusz inasa — Kocsonyák Torz Faja)

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár
2. műfordítás-pályázatának anyaga

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár második jeligés műfordítás-pályázatára (Valerij Brjusov *Ucsenyik Orfeja* című 1918-ban írott versének átültetése) 41 pályamű érkezett. A bírálóbizottság (dr. Dukkon Ágnes, Lator László, Virág Ágota) szeptember 7-i ülésén tizenkettőt talált közlésre érdemesnek, s három díjat ítelt oda. Az első díjas fordítónak ítélte oda a Magyar Fordítótárs Alapítvány díját is: egy hét ott-tartózkodást az alapítvány balatonfüredi fordítótárában. A jeligék feloldása után kiderült, az I. díjas munka szerzője Spiegl Máté, a II. díjasé dr. Marosi Lajos, a III. díjasé Nagy Marianna.

Országos Idegennyelvű Könyvtár

Spiegl Máté (I. díj): Orfeusz tanítványa	8
dr. Marosi Lajos (II. díj): Orpheus tanítványa	10
Nagy Marianna (III. díj): Orfeusz inasa	12
Csanda Mária: Orfeusz tanítványa	14
Csombok Marianna–Kontsek András: Orfeusz tanítványa . . .	16
Haraszi István: Orpheus tanítványa	18
Somogyi György: Orpheusz tanítványa	20
Spiegl Máté: Kocsonyák Torz Faja	22
Szabados Imre: Orfeusz inasa	24
Szieberth Ádám: Orfeusz tanítványa	26
Urbán Natália: Orpheus tanítványa	28
dr. Vass György: Orfeusz tanítványa	30

A pályázatot támogatták:

Mi jó, mi rossz?

A műfordítás, a nagy költészetek honosítása a kisépek kedvtelése, kötelessége. Arany más lett volna, ha csak olvas és nem fordít Burnsöt, Shakespeare-t, Babits, Tóth Árpád, Szabó Lőrinc nem úgy szólna, ahogy szól, ha nem csinálja meg a magyar Baudelaire-t, és Apollinaire vagy Eliot nélkül máshol tartana líránk. Fordítunk virtusból is: meg tudjuk-e s hogy tudjuk megszólaltatni ezt vagy azt a verset, az *Über allen Gipfeln* vagy az *Adieut*, tartalmat, zenét, formát hogy lehet közvetíteni. Köztudomású: magyarul, ritka szerencsénk ez, minden formát meg tudunk csinálni, időmértékes antikokat, rímes modernebbeket, még az olyan metrikailag polifon verseket is, mint a szanszkrit Dzsajadéva *Gita-Góvindhá*, igaz, Weöres Sándor kellett hozzá. Tudjuk, a puszta formának (hangsúlyosnak, mértékesnek, szimultánnak) is jelentése van. Egy dalt nem lehet hexameterben elképzelni, az anapesztikus verset jambusban fordítani. Nálunk jó két évszázada az a szokás, hogy az idegen versnek, amennyire lehet, minden alkotóelemét, a belsőket, a külsőket, áttegyük a magyarba. Brjusov (biztos kezű formaművész) verse ötödfelcségyes jambikus sorokban, keresztírmes strófákban íródott. Ezt igazán nem nehéz utánacsinálni. Igaz, egyik (elmélyülten dolgozó) pályázónk azt mondja: lefordította jambusban, de magyarul nem lehet jól jambizálni. Honnan veheti ezt a zöldséget? A 20. század magyar költészete leginkább jambusban szól Babbitstól Nemes Hagy Ágnesig, Vas Istvánig, Kormos Istvánig, Pilinszkyig. S ugyan mi lett volna, ha Arany a *Hamlet*et, csak mert úgy gondolta, jobban illik hozzá, felező nyolcasban fordítja? Jobb, ha a fordító nem akarja eldönteni, milyen forma való az idegen vershez, inkább szerényen szolgálja azt a költőt (ez esetben Brjusovot). Miért tudná jobban a fordító? S így van a nyelvi megformálással is. Sok pályázó túl akart tenni az orosz mesteren, a maga költői természetét élte ki a versben. A jó fordító alázatos, nem szépeleg, nem „emeli fel” az idegen verset. Képzeljük el, hogy egy orosz költőnek le kell fordítania ezt a sort: *A semmi ágán ül szívem*. Rosszul teszi, ha magyarázkodik, mondjuk így: *A szívem, mint egy kis madár, az ágon ül*. (A példa valóságos.) Ha nem is ilyen feltűnően, de azzal is tönkreteszi a verset, ha fellazítja a formát, például így: *A szívem a semmi ágán kuporog*. Vagy versnek éreznénk ezt: *A virág elhullatja a szirmát, az élet elszalad?* Mindezt azért mondom el, mert Brjusov verse nagyon sok pályázó munkájában szétterült, hosszú sorokba posványosodott, elillant belőle a feszültség. Hallgassák meg majd a pályázat nyertesét: milyen irama, kohéziója, heve van (egyébként nyelvi anyagában is jól megépített) fordításának.

Ami a formát illeti: nemcsak felfogás, gyakorlat kérdése is. A szabályokat pedig, sajnos vagy nem, meg kell tanulni. Ha egy sor kilenc szótag és jambikus, nem kapcsolódhat hozzá trocheusi sorpár. Ha egy vers így kezdődik: *Szerellem kötött a szavakhoz* (szóval jambikusan), nem folytatódhat így: *Tovaszállt szélemmel a versem*, mert az meg trochaikus. Továbbá: nem használhatunk vacak rímekeket, ereszkedőre ne rímeljén emelkedő, felejtjük el a ragrímekeket, ne engedjük, az értelem rovására, a rímhívó szónak. (Egyik versben a *nyersen* csak azért van ott, mert a versemre véletlenül tolaakodóan rímel.)

Továbbá: a fordító sose nyugodjon bele, hogy az idegen mondatnak nincs értelme. Ha azt olvassa, hogy *obityel*, ne írja le aggálytalanul a *kolostort*. Mert van más jelentése is. Ne higgye el, hogy a költő a világot *méretre szabja*, mert a *razmer* metrumot, versmértéket is jelent. Ha nem ismeri a *laur* szót, járjon utána, ne tegye a magyar versbe a *laura énekét*. Tudom, fárasztó szótározni, lexikonokat bújni. Nem tehetünk másképp: amit le akarunk fordítani, annak minden zugába bele kell látnunk. Végül, zárójelben, egy viccről: egyik pályázónk az orosz vers hangzását, hangmodulációit követve félhalandzsa-verset írt. Persze, jelentése, köze az eredetihez nincs. Játéknak jó, de ha már Kovács András Ferenc nevét belerejti a jelígebe, csinálja meg tisztességesen a formát. Ahogy KAF csinálná.

Lator László

Műfordítási pályázat 2007

Valerij Brjusov versét sokan próbálták magyar köntösbe öltöztetni. Maga a tény, hogy 41 pályázó küldte be a fordítását, igazán örömteli dolog: azt mutatja, hogy az orosz irodalom iránti érdeklődés változatlan. Az eredmény, a pályázók tehetsége azonban vegyes képet mutat. A sikertelen fordítások elsősorban abból eredtek, hogy a pályázók félreértették az orosz eredetit: grammatikai, szintaktikai kapcsolatokat nem értettek meg, a vers kultúrtörténeti hátterét, asszociációs körét nem ismerték föl, a verseléssel is hadilábon állnak, a többségük nem tudatosította, hogy a magyar változatban is a jambikus lejtést és a keresztrímes strófaképletet kellene követni, vagy ha más formát választ, akkor azt legalább következetesen végigvinni. Sok komikus melléfogás, döcögő sorok, csikorgó rímek, nyakatekert sorok jelzik a verstani és irodalmi ismeretek hiányosságait. Pl. a *thyrsus* (gör. thürsosz) szót többen nem értették, ezért „díszbot”-nak, „dárdá”-nak, „nyárs”-nak, „pálcá”-nak fordították, sőt, volt, aki nagyvonalúan „tirszi téboly”-t emlegetett (az oroszban a görög szó ugyanis *tirsz*). Pedig Berzsenyi *Közelítő tél* című versében a „Bíbor thyrsusain nem mosolyog gerezd” sor is a dionüszoszi hangulatot, a szőlőleveles-fürtös pálcát idézi!

A sikeres fordítások a vers formai és tartalmi sajátosságait szépen visszaadták magyarul, persze, nem azonos mértékben. A jambusi lejtés, a szótagszám, a keresztríme a díjazott fordításokban eléggé tudatosan érvényesülnek, lendületes, formahű magyar szöveget alkottak. Látszik, hogy az egész költeményt megértették, jól érzékeltették az antik világ és a költő jelene közti ellenpontokat, a költészet hatalma és a költő tragikuma fájdalmas ellentmondását, az orpheuszi szerep lehetetlenné válását a modern, kaotikus világban (konkrétan 1918-ban, Oroszországban – de a vers általánosítható, ma is érvényes problémát érint).

Szép költői képeket, eredeti fordulatokat is találhatunk a megjelentetett fordításokban, bár időnként melléfogások is előfordulnak. A díjazott fordítá-

sok esetében az invenciózus megoldások többségben vannak a botlásokhoz képest, azután változnak az arányok, a többi fordításban inkább csak szórva-nyosan talál az ember jól sikerült sorokat. Igaz, a Brjuszov-vers nem könnyen fordítható, nemcsak az orosz és a magyar nyelv kiváló ismerete szükséges hozzá, hanem bizonyos irodalmi tájékozottság, a költő világának és a kornak az ismerete is.

Mindenesetre, aki most megpróbálkozott ennek a versnek magyarításával, megtapasztalhatta, miért nevezte Kosztolányi Dezső a műfordítást „gúzsba kötve táncolásnak”.

Dr. Dukkon Ágnes
irodalomtörténész,
az MTA doktora

VALERIJ JAKOVLEVICS BRJUSZOV (1873-1924)

Валерий Яковлевич Брюсов

Ученик Орфея

Я всюду цепи строф лелеял,
Я ветру вслух твердил стихи,
Чтоб он в степи их, взвив, развеял,
Где спят, снам веря, пастухи;

Просил у эхо рифм ответных,
В ущельях гор, в тиши яйлы;
Искал черед венков сонетных
В прибое, бьющем в мол валы;

Ловил в немолчном шуме моря
Метр тех своих живых баллад,
Где ласку счастья, жгучесть горя
Вложить в античный миф был рад;

В столичном грозном гуле тоже,
Когда, гремя, звеня, стуча,
Играет Город в жизнь, – прохожий,
Я брел, напев стихов шепча;

Гудки авто, звонки трамвая,
Стук, топот, ропот, бег колес, –
В поэмы страсти, в песни мая
Вливали смутный лепет грез.

Все звуки жизни и природы
Я облекать в размер привык:
Плеск речек, гром, свист непогоды,
Треск ружей, баррикадный крик.

Везде я шел, незримо лиру
Держа, и властью струн храним,
Свой новый гимн готовя миру,
Но сам богат и счастлив им.

Орфей, сын бога, мой учитель,
Меж тигров так когда-то пел...
Я с песней в адову обитель,
Как он, сошел бы, горд и смел.

Но диким криком гимн Менады
Покрыли, сбили лавр венца;
Взвив тирсы, рвали без пощады
Грудь в ад сходившего певца.

Так мне ль осилить взвизг трамвайный,
Моторов вопль, рев толп людских?
Жду, на какой строфе случайной
Я, с жизнью, оборву свой стих.

1918

Valerij Brjuszoŧ
Orfeusz tanítványa

Spiegel Máté fordítása (I. díj)

Mindenütt strófáim dudoltam,
A szélre bízam dalomat,
Fújja messze a sztyeppi porban,
Hol a pásztorok alszanak;

Vártam az ekhó válaszára
Szakadéokban, fennsíkokon;
Szonett-koszorúk ritmusára
A hullámverte partokon;

Kifogtam az örök morajból
Balladáimnak metrumát,
Mikben az örööm s a gondom
Antik mítoszba tettem át;

S az emberek közt is, a zajban,
Amit dübög, zörög, kopog
Az élő Város, – bennem halkan
Duruzsoltak a verssorok;

Autókürt, villamos kolompja,
Robogó kerékmiriád, –
Májusi énekembe lopta
A zavart képzelgés szavát.

Élet s természet minden hangját
Felöltöztette metrumom:
Csobogást, mennydörgést, robajlást,
Kiáltást barikádokon.

A lantot fogtam, bárhol járjak,
Óvtam a drága húrokat,
Új himnuszt írtam a világnak,
S *én* lettem boldog s gazdagabb.

Orfeusz, istenfi, a Mester
A tigrisek között dalolt...
Büszke és bátor énekemmel
Én is vállalnám a pokolt.

De jöttek menádok, s rikoltva
Szaggattak himnuszt és babért;
Tirzuszukat rázták, kiontva
A költő kebléből a vért.

Hát nekem – kell-e szelídítnem
Motort és embertorkokat?
Várom a strófát, amelyikben
Életem s dalom megszakad.

Valerij Brjuszoŭ
Orpheus tanítványa

Dr. Marosi Lajos fordítása (II. díj)

Ha strófa kelt, becézve védtem,
Skandáltam én, ha fútt a szél,
Hogy hintse sztyeppre versem – éppen,
Hol álmot fejtve pásztor él;

Echó szavára: rímre vágytam
A halk mezőn s a bérc alatt;
Szonettre lesve parton álltam,
Taraj tarajra rászaladt;

Örök morajt hozott a permet,
Ez balladáim hangja lett,
Amin szerelmet, kínkeservet
Regébe fonni jólesett;

A metropolis rút zajában,
Mikor csörög, dübög, kiált,
A Város játssza: él – de lábam
Azért is lassu dalra járt;

A villamos, agyamba csengve,
S ezer kerék ahogy futott,
A szenvedély dalába csente
A zűrt – a május elbukott.

A Föld s az élet összes hangja
A versezetben összejött:
Patakcsobaj, meg vész harangja,
Lövés a barrikád előtt.

A társam lant volt, láthatatlan,
Ha mentem, őrizett a húr,
A Földnek új fohászt faragtam,
De én vagyok, ki lángra gyúl.

Tanítóm, Orpheus, merészen
A tigrisek közt így dalolt...
Vagyok pokolra szállni készen –
Az ő dala is büszke volt.

De vad menászok ordítása
Elnyomta hősi himnuszát;
Megölte thürszoszuk csapása
Az ég pokolra szállt fiát.

Tehát vigyem vajon a prímet,
Legyűrve azt, mi bög, uszít?
Várok. A sors kihúz egy rímet,
És verset, éltet megszakít.

Valerij Brjuszoŧ
Orfeusz inasa

Nagy Marianna fordítása (III. díj)

Strófáim szétszórtam fűzérben,
Szélnek, ki versem futtatom,
Vadul süvöltő sztyeppe éjen,
Álmot hisz alvó pásztorom;

Visszhangtól válaszrímre vágytam,
Hasadék, ormok csend egén;
Szonettek indáiért nyúltam,
Bősz tajtékok hullám ölén;

Tengernek robaján kimertem,
Lélek balladák mélyszínét,
Kegy ölelt meg, vagy búmat nyeltem,
Mítoszba oltott öröm ért;

Duhaj főváros, csapongva tép,
Dübörgőn, bongva, feldobog,
Életmaskarás Város – árny lép,
Csetlek, ajkamon rím dohog;

Autókürt, villamos rivall,
Koppan, dobban, roppan, gurul, –
Szenvedély verse, májusi dal,
Dúltan belé ábránd simul.

Természet és élet hangzatát
Mértékre szabni lettem én:
Zúgást, zengést, patakok táncát,
Závár zajt barikád kövén.

Bármerre is lépjek, látatlan
Lírám, óv húrok deleje,
Új himnuszom pendül a dalban,
Gazdag lettem, boldog vele.

Istenfi, Orfeusz, mesterem,
Daloltak veled tigrisek...
Ének nyugöz, vár pokol verem,
Másod büszkén, merőn leszek.

Menádok a himnuszt tébolyba
Fojtották, tépték babérját;
Vágták, szétszaggatták, kínokba,
Tiporták a poklok dalnokát.

Csitútsam én villamos zaját,
Motor hörgést, torkok dühét?
Vétlen strófa váratja sorát,
Veti létem, versem végét.

Valerij Brjuszoŧ
Orfeusz tanítványa

Csanda Mária fordítása

Verssorok ringatóztak bennem,
Fennhangon szavaltam a szélbe,
Hogy szerteröpítse s elvigye
Álmodó pásztorok fölébe;

Echo istennőt szólítottam,
Szurdokban, legelők csendjében;
Szonettek után kutattam
Mólón, hullámverésben.

A szüntelen tengermorajban
Úztem balladáim sorát
Mint antik mítoszokban
Hősök boldogságát, bánatát

Így a nagyváros szörnyű zajában,
Mikor dübörög, cseng és dobol,
Lüktet a Város élete – ballagtam,
Járókelő, ki verseket mormol.

Autó dudál, villamos csenget,
Zörög, dobog és robog a kerék
Kusza, s dadogó álommal telt
A szenvedélyes költemény.

Élet és természet hangjait
Ég dördülését, vihar zúgását
Versmértékbe szedtem mind,
Barikádok fegyverropogását.

Amerre jártam, vittem lantomat,
S varázshúrjain láthatatlan
Készítettem új himnuszomat
A világnak gazdagon s boldogan.

Orfeusz, istenektől tanítóm,
Ki tigrisek közt bátran daloltál,
Énekemmel hozzád hasonlón,
Büszkén pokolra szállnék akár!

De Menádok vad kiáltozása
Elnémított, s letört a babér
Thyrrusuk ádázul rázva
Poklot járt lelked széttépték

Villamos vonítását, motorzúgást,
tömeg üvöltését győzőm-e vajon én?
Az élet mely véletlen versszakomnál
Állít meg, s tépi azt szét?

Valerij Brjuszoŭ
Orfeusz tanítványa

Csombok Marianna–Kontsek András fordítása

Mindig óvtam a verseimet,
S csak a szélnek mondtam el,
Fújja szét a pusztába őket,
Hol hívó pásztor-álmot lel;

Hallgattam a visszhang ritmusát,
Hegyi legelőn és szirteken;
Kerestem szonettkoszorúkat
A hullámverte köveken;

Kutattam tenger zúgásában
Balladai mértéket,
Végig hévvel és boldogságban
Egy antik mítoszt éltem meg;

De a városi fenyegető
Zajban, lármában, ahogy
A város él, – erőmvesztetten
Járok, s verseim suttogom;

Villamoscsengők, autódudák,
Állandó zajos forgatag, –
Versem-dalom elborították
S beleloptak zúgó álmokat.

Az élet s természet szavával
Alkottam ritmusokat:
Csermely és ménkű, zivatar,
Ágyúszó adtak hangokat.

De mindig láthatatlan lantom
Óvó húrjait pengettem,
A világnak írtam himnuszom,
Boldogan-elégedetten.

Orfeusz, isteni tanítóm,
Te tigrisek közt daloltál...
Nekem itt e pokolban vajon,
Szól-e oly büszkén hárfám.

De a maenadok vad himnusza
Eltaposta a szép babért
És kegyetlenül elszaggatta
A pokoljáró regös mellét.

Legyőzhetem-e a villamos,
Motor és a tömeg lármáját?
Várom, egyszer majd milyen verssor
Zárja életem versszakát.

Valerij Brjuszoŧ
Orpheus tanítványa

Harashti István fordítása

1

Mindig strófát dédelgettem,
A szél dalommal vágtatott,
Szétszórva a messzi sztyeppén,
Hol álmodnak a pásztorok.

2

A visszhang hoz-e válaszímet
Legelőkön, szurdokokban;
Szonetteken át szólít meg,
Vagy morajló hullámokban;

3

Tengerárnak viharában
Balladáim zúgtak vissza,
Bennük öröm, s minden bánat
Antik regék közé fonva.

4

A fővárosnak zajában is,
Harsogva, zúgva-kopogva,
Míg él a város játszom én is
Verssorokkal bandukolva.

5

Autódudák, villamosok,
Csengés, zörgés, zúgás, beszéd-
Kavargóan szövik dalba
Május szenvedély-énekét.

6

Természet és élet hangját
Ösztönösen versbe szedem:
Vihart, folyók csobogását...
Barikádok zúgnak velem!

7

Akármerre jártam eddig
Láthatatlan lantot tartva,
Gazdag voltam s boldog mindig
Új himnuszokat adva.

8

Az isteni Orpheus nevelt,
Ki tigrisek közt énekelt...
Az Alvilágba tévedett!
Büszkén követném léptedet!

9

De vad menádok a himnuszt
Üvöltve túlharsogták,
S megforgatván a thysust
A költő mellét felszaggatták.

10

Így győzzem le én is most már
A nagyváros zúgó zaját?
Várom azt, hogy melyik strófám
Szakítja meg létem dalát.

Valerij Brjuszoŧ

Orpheusz tanítványa

Somogyi György fordítása

Strófák láncsorát dédelgetve
Szélnek szavaltam verseim,
Hogy szárnyra kapva szétterítse
Pásztorok között rímeim.

Rímeimre *Echótól* kértem
Válaszrímeket mindenütt:
Szakadékokban, csendes réten,
S bíztam, a tenger megsegít.

Soha nem nyugvó óceánon
Kerestem versem ritmusát,
Hogy a bánatom, s boldogságom
Antik mondákban adjam át.

Pétervár borzalmas zajában,
Ahol az élet kattogott,
Kóboroltam az éjszakában,
S ajkam verseket suttogott.

Autódudák, villamosok,
Keréksattogás vad zaja
Miként szédítő álmodások
Lettek versem új szakasza.

A zord élet száz zörejét
Új verslábakba tettem át.
Patakcsacsogást és égdörgést,
Barikádoknak sóhaját

Ott jártam én, ha nem is láttak,
Mindenütt, ahol dal terem.
Új himnusz írtam a világnak.
Lyrám örködve járt velem.

Miként Orpheusz, nagy tanítóm,
Tigrisek között énekelt,
Büszkén, dalomtól bátorítón,
Poklok mélyére mennék el.

A menádok elnémították
Vad hangokkal szép himnusát
Koszorúját is szétszaggatták.
Összetördelték *thyrsusát*.

Én legyek az, ki dalaimmal
Legyőzzem motorok zaját?
Várom, hogy véletlen sorommal
Majd a *Hádeszba* jutok át.

Galeri Nyakaðleis Brunzov
Kocsonyák Torz Faja

Spiegl Máté fordítása

Ja, vudu sziti prof le-lejár,
Ja, megfúlsz, pusztagyík, kihí,
Staubon szteppel, vizelve áll,
Gyapjat 'szt ne várja, Raszputyin;

Puszil, ehol, grifftül átvett rüh!
Kushadva gór vetésbe, jaj, lű!
Iszkol cséred, nem fog szimatdüh,
Tibor, yeah, juszt sem omolva ű.

Radír nemolcsó, sunyd le, mondja;
Mester, szavad szívünkbe lát;
E láz kushasztja, zugba górja,
Lazít, s antik csűr, píff, dűl rá.

'sz taníts pogóznom, buja Józsi!
Rakd rá, menj rá, szedd rá, 'szt úgy csá.
Ing lejött rólad, kész pogó, zsír!
Ja, kell napjegy, 'sz hívom Pecsát.

Dugd ki, ahhoz van kitanálva;
Szűk topod ropog, meghajolsz;
Valami sztár, ki pénzt csinálja,
Világít szűrt, új lépet hoz.

Nem kunszt kihízni kis trikódbül,
Hablatyol egy rozmári ük:
Lecsekkolom, visz belakó-düh,
Lesz rizs, hej, bankák, nüdlik.

Kezdé a sort, nem rí manírbul,
Perzsáim, átúszunk, fajin;
Szólózni inget óva bírunk;
A szembogár csupaszív, ím.

Torz faj, sünpók a', nosza, csípd el!
Pestig lógtak, kapjátok el!
Játssz, pénzt nyerj, vad odúba mégy el,
Kaka, szottyos bűz, bőrdíszmell.

Ma gyíkom kínzom ímmel-ámmül,
Pokolüri lavórpecám;
Visszérszűk válik szexpasádbül,
Úgy hat, hogy itt se vót, bezám.

Csak nyel a szívügy, izgat májügy,
Motoron tolt elvont ruszkik?
S дума ha foly, gróf lesz lúdcsajból?
Ja, zsír új darab, csúcsmoszkvics.

Valerij Brjuszov
Orfeusz inasa

Szabados Imre fordítása

Dédelgettem mindenütt strófák láncait,
Szilaj szél fülébe susogtam versemet,
Hogy Ő felragadva pusztába szórja magvait,
Hol álomhivő pásztor szendereg.

Hegyek hasadékaiban, szakadék csendjében,
Visszhangnál könyörögtem válaszrimékért,
Szonett koszorúk zárt rendjét keresve,
Hallgatva mólóverő dagály hullámának nesztét.

Beszédes tengermorajból élő balladametrikát
Örömmel halásztam s oltottam,
Antik mítosz hűvös törzsébe lankadatlan,
Boldogság simogatását, keserűségnek savát.

Bámultam nagyváros szörnyű forgatagába,
Az életet zörrenve, zengve, bongva mímelő
Várost, s mint átsuhanó, babonás rímelő,
Kapaszkodtam suttogva versek dallamába.

Dudák, villamos-csengők, recsegés-kopogás,
Dörgés, vaskerekék versengése,
Öntötték fájdalomkölteménybe,
Májusi dalba, az álombéli bús dadogást.

Élet és Természet hangjait mind, a folyócskák
Ledér csapdosását, viharcsattogást, mennydörgés
Baritonjait, barikád fölött szálló kiáltást, fegyverdörgést,
Megszoktam méretre szabni mindenség konfekcióját

Rejtett lírával jártam-keltem én,
Húrok láthatatlan hatalmától védve,
Új himnuszom széles világnak készítve
Boldogan, s én sem maradtam szegény.

Tanítóm, Isten fia, Orfeusz,
Tigrisek közt régi rapszodusz,
Nyomába erednék dalommal Hádész rút,
Honába, ó, bátor s büszke exodusz

De jaj, a himnuszt vad Menád -őrjöngés borítja el,
Mániásan zúzva szét a koszorú babérjait,
Thürszosz-ragadó kéz dalnok keblét tépi fel,
S Hádészba süllyed Isten fia itt.

Hát így gyűrjek le villamos-nyikorgást,
Motorbőgést, hordából emberbömbölést?
Inkább várom az alkalmi strófát,
Életből szakított versben biztos enyhülést.

Valerij Brjuszoŧ

Orfeusz tanítványa

Szieberth Ádám fordítása

Strófáim dédelgettem folyton,
Szélnek kiáltom, szél viszi,
Hogy a nagy sztyeppén fújja szét, hol
Pásztor szunnyad, s álmát hiszi.

A visszhangot faggattam rímért,
Mély szurdokot, csöndes tisztást,
Szonettekre vártam a víznél,
Hol hullám ver parti sziklát.

Tenger szüntelen zúgásában
Kerestem élő balladát,
Hogy az ősi mítoszt saját bánat
S saját boldogság hassa át.

A nagy moszkvai hangzavarban,
Hol játssza a Város az életet
Zajongva-zengve, kopogatva,
Én csak suttoztam énekem.

Autó dudál, villamos csenget,
Dobogás, zaj, kerék forog;
Májusi dalban, tüzes versben
Zavaros álmokép gagyog.

Megszoktam, hogy méretre szabom
Természet, élet sok zaját,
Ha szél süvít, ha patak csobog,
Fegyverropogás, barikád.

Fogtam én lantom láthatatlan,
A húrok a páncélzatom;
Himnuszom a világnak írtam,
De tőle gazdag s boldog vagyok.

Orfeusz, isteni sarj, mester!
Tigrisek közt zengett dala...
Himnuszommal poklokra mentem
Volna bátran, mint ő maga.

De a menádok túlordították
Himnuszát, babérja porban,
Megkövezték, majd szétszaggatták
A lantost, ki leszállt pokolra.

Talán majd én is túlkiáltom
A motorbőgést, a vad ricsajt?
Inkább a szeszélyes strófát várom,
Mely bevégezni éltem, s a dalt.

Valerij Brjuszoŧ

Orpheus tanítványa

Urbán Natália fordítása

Én mindenütt ringattam strófáknak láncait,
Szélnek mondogattam hangosan verseket,
Hogy sztyeppék fölé emelje, hintse soraik
Az álmaikban járó pásztorok felett;

A válaszrímeket én ekhótól reméltem
Hegyszakadékokban, legelők csendjében;
A szonettkoszorúknak rendjét keresgéltem
Dagály tengerében, mólók közelében;

A nem csituló hullámmorajban vadásztam
Metrumát életre keltett balladáknak,
Hol boldogság gyengédsége, bánat marása
Örömömre antik mítoszokká váltak;

Metropolis vészjósló lármájában szintén,
Amikor dörögve, csengetve, kopogva
A Város az életet alakítja – kint, én,
Ballagtam versei dallamát suttogva;

Villamos csengése, autó dudálása,
Kerékfutás, morgás, koppanás, topogás –
A vágy verseibe, a májusi danákba
Ömlött ki belőlük ábrándos gagyogás.

Az élet és természet valamennyi hangját
Én megszoktam már rég, hogy ütembe öntsem:
Patakcsobogást, mennydörgést, szellő füttyszavát,
Fegyvernek ropogását, barikáddörejt.

Bejártam minden helyet, láthatatlan lírát
Fogva, és a holtak hatalmával óvott,
Saját új himnuszomat hallgatta a világ,
Ám amivel önmagam gazdagabb s boldog.

Orpheus, az én tanárom, istennek fia,
Tigrisek közt valamikor így énekelt...
A dallal a gyeheennának a bugyraiba
Lementem volna, mint ő, bátran, délcegen.

De himnuszát Menádok vérszomjas sikollyal
Elnyomták, a babérkoszorút leverték;
A thürszoszt felröppentve széttépték gonoszan
A pokolba leszálló dalnoknak mellét.

Így én győzzem le a villamos vonítását,
A motor jajgatását, a tömegzsivajt?
Várom, a versem melyik véletlen strófáját
Lepi be az életem majd hamvaival.

Valerij Brjuszoŧ

Orfeusz tanítványa

Dr. Vass György fordítása

Dalomat rábízta a szélre:
Vigye el, messzire szállva
Oda, hol a pásztori népre
Terül az igazak álma

Vártam, hogy választ is hoz a szél;
Szurdok mélyén, rétek csendjén
Parton, hol a hullámverés kél
Vers zenéjét kerestem én,

Faggattam tenger mormolását:
Ritmust, mely sorsunkra felel,
Boldogság csókját, bú marását
Hűvös mesékbe rejti el.

Zeng a Város, dübörgés harsan;
Így játszik, éli életét.
Itt is válaszra várva, lassan
Jártam, dúdolvá verszenét.

Dudaszó, sivító sínvonal,
Zúgás, egyre élesedve
Csempészték zavaros álmokat
Szívemből jött énekembe.

Mérték szerint formába fontam
Világunk sok zaját, neszét;
Mennydörgést és bombát, ha robban,
Szélzúgást és patakzenét.

Követtem mindig a dalt magát;
Pengettem titkos húrokat.
Készítve az új világ dalát,
Én lettem boldog s gazdagabb.

Isteni gyermek, én mesterem
– Dalolt ő tigriseknek is –
Mit Orfeusz, azt én is merem:
Utam a zord pokolra visz.

De ott menádok vad dala szólt,
Üvöltés tépte mellemet.
Irgalom, megnyugvás ott se volt,
Hol az alvilág eltemet.

Hangzavart nem győz le énekem;
A gép, s a nép bömböl, elég!
Bevégzem már versem, s életem,
Csak egy dallamra várok még.

Valerij Jakovlevics Brjusov (1873–1924)

Tehetős kereskedő fiaként liberális neveltetésben részesült, 1899-ben végezte el a moszkvai egyetem történelem szakát. Az 1890-es évek elején megismerkedett a francia szimbolista költészettel. Költészetét Baudlaire, Verlaine és Mallarmé versvilága ihlette. Az 1890-es évek szimbolista-dekadens irányzatán belül költészetére az egzotikum és erotika iránti hangsúlyos érdeklődés nyomja rá bélyegét. Versei formakultúrájával kiemelkedik kortársai közül. Szenvedélyesen olvasott és alkotott. Írt verseket, elbeszélő költeményeket, beszélyeket, regényeket, drámákat, kritikákat, irodalomtörténeti és történelmi tanulmányokat, verstani és poétikai értekezéseket, memoárokat, sokat fordított ókori és modern nyelvekből. Sokrétű és terjedelmes irodalmi hagyatéka mindmáig feldolgozatlan. A Veszi című folyóirat az ő szerkesztésében vált az orosz

szimbolizmus legjelentősebb műhelyévé: megjelenteti René Ghil *A tudományos költészetéről* szóló tanulmányait. Brjusov az orosz szimbolista mozgalom francia minta szerint tájékozódó irányának a megteremtője volt. Tíz verseskötete közül a három legjelentősebb 1895 és 1921 között született: a *Tertia Vigilia* (*A harmadik vigília*; 1900), az *Urbi et orbi* (*Városnak és világnak*; 1903) és a *Sztephanosz* (*Koszorú*; 1906). A költő Brjusov nagy mesterségbeli tudásról és műveltségéről tesz tanúságot a történelmet és mitológiát átdolgozó misztikus és érzéki költeményeiben. Verseiben a tisztítótűz, a mindent elsőprő forradalom utáni vágy ütközik a klasszikus kultúra és az egyéniség féltésével. Lenin anarchista írónak, Gorkij Oroszhon legműveltebb írójának nevezi. Először tiltakozik Lenin „pártos irodalomról” szóló cikke ellen, később az új rendszer mellé áll, 1917-ben belép a bolsevik, 1920-ban a kommunista pártba. Megalapítja a Felsőfokú Irodalmi Művészeti Főiskolát, mely halála után felveszi nevét. A forradalom után költészetének ereje hanyatlik, főként Lenint magasztaló műveiből hiányzik a művészi erő.

Legfontosabb prózai művei az *Ognyennij angel* („Tűzes angyal”; 1908) című regény és az *Altarpobjedi* (*A győzelem oltára*; 1913). Az *Ognyennij angel* című regényből Prokofjev mágikus-misztikus operát írt.

Bódy Gábor forgatókönyvet írt Brjusov *Tűzes Angyal* című regényéből, melyet színpadi műként a Kamaraszínház játszott. Bozsik Yvett pedig néhány évvel ezelőtt a tánc nyelvére fordította le a *Tűzes Angyalt*.

Gellért Oszkár, Weöres Sándor, Rab Zsuzsa, Baka István és Fodor András fordították verseit magyar nyelvre.

Napkút Kiadó Kft.
1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Telefon/fax: (1) 225-3474
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Felelős szerkesztő: Szondi György
Szerkesztő: Virág Ágota
Szöveggondozás: Bognár Antal
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence